

Annotatie

Onderwerp

Aziatische hoornaar

Datum

14 maart 2025

Soort bijeenkomst en activiteit

Oordeelsvormende themabijeenkomst

Locatie

Provinciehuis 's-Hertogenbosch

Datum

10 maart 2025

Documentnummer

Aan

H.I. Roijackers

Kopie aan

van

5.1.2.e

Telefoon

(5.1.2.e)

Email

5.1.2.e@brabant.nl

De oordeelsvormende themabijeenkomst zal 14 maart heeft betrekking tot de tussenevaluatie van het exotenbeleid en de Aziatische hoornaar. De nadruk zal vermoedelijk liggen op de aanpak van de Aziatische hoornaar.

In het BO van 17 februari is reeds een voorstel gedeeld voor de aanpak van de Aziatische hoornaar waarbij verschillende partijen vanuit hun medeverantwoordelijkheid een bijdrage leveren. Daarnaast is op de provinciale [landingspagina](#) voor de Aziatische hoornaar een uitgebreide toelichting gepubliceerd met de aanpak van de Aziatische hoornaar tot nu toe.

In deze annotatie wordt aanvullende informatie gegeven over de Aziatische hoornaar (leefwijze, bestrijdingsmethodes, aandachtspunten)

Lijn voor inleiding themasessie

- In 2024 heeft een interne tussenevaluatie plaatsgevonden van het Plan van aanpak invasieve exoten uit 2020. Dit had verschillende aanleidingen
  - o Motie [M140-2023](#) van de Partij voor de Vrijheid.
  - o Vaststelling interprovinciaal ambitiedocument uit 2024
  - o Landelijk aanvalsplan Invasieve exoten (traject loopt nog)
    - 25 maart 17:00 is er een [technische briefing](#) gepland met de commissie landbouw, visserij, voedselzekerheid en natuur
  - o Nieuwe wettelijke kaders (omgevingswet, uitbreiding Unielijst)

- Het Plan van aanpak wordt momenteel herzien, de conceptversie is met PS en externe partners gedeeld.
- Later dit jaar wordt de definitieve herziening vastgesteld.
- Aziatische hoornaar valt binnen het Plan van aanpak invasieve exoten.
  - o Voor deze soort is veel aandacht
  - o We gaan apart met relevante partijen om tafel voor een gezamenlijke aanpak.
  - o De Aziatische hoornaar is maar één van de vele invasieve uitheemse soorten waarvoor de provincie aan de lat staat.
  - o De Aziatische hoornaar vormt niet alleen een risico voor de biodiversiteit, maar raakt ook aan andere thema's zoals landbouw (imkerij, bestuiving gewassen, schade) en volksgezondheid (steekgevaar)
- Het (herziene) plan van aanpak heeft de volgende kernpunten
  - o Onze prioriteit ligt bij soorten die nog maar beperkt voorkomen en een uitroeiingsopgave hebben (hier valt de Aziatische hoornaar niet meer onder).
  - o Provincie werkt vanuit haar verantwoordelijkheden ten aanzien van Natuurbescherming en het biodiversiteitsbelang.
  - o De provincie is in IPO-verband in gesprek met het Rijk over aanvullende middelen. Zonder structurele financiering van het Rijk zal elke provincie een afweging moeten maken over de inzet die mogelijk is, waarbij het duidelijk is dat niet alle ambities kunnen worden gehaald.

Datum

10 maart 2025

Documentnummer

Aziatische hoornaar

1. Aantalsontwikkeling 2019-2024

Hieronder volgt een overzicht van de gemelde en bestreden nesten in de periode 2019 en 2024. Het gaat hier om de bij ons bekende nesten en bestrijdingsacties. We weten inmiddels uit ervaring dat er elk jaar nesten worden gemist. Zo worden nesten geheel over het hoofd gezien (ook geen meldingen van werksters), of is er wel actief gezocht maar is het nest niet op tijd gevonden. Tot en met 2023 zien we dat vrijwel alle nesten door de provincie zijn bestreden. In 2024 zijn er ook nesten door andere partijen bestreden. Hierdoor zijn waarschijnlijk niet alle bestrijdingsacties bij ons bekend.

In 2023 zien we een verviervoudiging van het aantal gemelde nesten ten opzichte van 2022, in 2024 een vervijfvoudiging ten opzichte van 2023.

jaar	gemeld/ bekend	verwijderd	uitgaven hoornaar	Uitgaven invasieve exoten	% dat aan hoornaar is uitgegeven
2018	0	0	0	4.140	0
2019	1	1	0	2.977	0
2020	2	2	50	2.050	2
2021	1	1	8.150	8.150	100
2022	34	30	39.500	209.345*	19
2023	135	123	96.500	109.953	88
2024	734	517	220.000	PM**	

Datum
10 maart 2025
Documentnummer

*Aziatische hoornaar en start subsidieregeling

**kostenoverzicht wordt jaarlijks rond de zomer geactualiseerd

2. Leefwijze Aziatische hoornaar

De Aziatische hoornaar is een soort die haar levenscyclus in één jaar doorloopt. Deze cyclus begint met het ontwaken van de koningin die gedurende het jaar twee nesten bouwt. Hierin onderscheidt de Aziatische hoornaar zich van de Europese hoornaar die één nest bouwt en dat steeds verder uitbreidt. De cyclus eindigt met het uitvliegen van de nieuwe koninginnen die een beschutte plek zoeken om te overwinteren.

De levenscyclus ziet er als volgt uit (Voor een uitgebreide beschrijving verwijs ik naar [dit document](#) van kenniscentrum EIS):

1. *Maart/april: Ontwaken koningin uit winterslaap*
2. *April-juni: Voorjaarsnest (primair nest)*

De koningin bouwt eerst haar voorjaarsnest. Deze nesten hangen op beschutte plekken zoals vogelhuisjes, schuurtjes of afdakjes.

Een beginnend nest wordt embryonaal nest genoemd. Zodra de eerste werksters uitkomen en koningin helpen met het bouwen en verzorgen van het nest spreken we van een primair nest.

3. *juli-oktober: Zomernest (secundair nest)*

Wanneer het voorjaarsnest te klein wordt, wordt een nieuw nest gemaakt. Als dit nieuwe secundaire nest groot genoeg is, verhuist het volk (geleidelijk) naar het nieuwe nest en wordt het primaire nest leeg achtergelaten. Deze secundaire nesten hangen vaak hoog in de boom en zijn bolvormig (nesten van de Europese hoornaar zijn nooit bolvormig). In deze periode legt de koningin de eitjes waaruit later de mannelijke hoornaars en de nieuwe koninginnen komen.

4. *Oktober-november: Uitvliegen koninginnen*

Afhankelijk van de weersomstandigheden, vliegen vanaf oktober eerst de mannen uit, ongeveer een week later vliegen de nieuwe koninginnen uit het nest. Nadat de koninginnen zijn bevrucht zoeken de koninginnen een plek om te overwinteren.

Datum
10 maart 2025
Documentnummer

5. Overwintering

Het hoornaar volk sterft gewoonlijk aan het eind van de herfst uit. Alleen de nieuwe koninginnen overwinteren, de rest gaat dood. Nesten worden daardoor niet meer onderhouden en zullen langzaam afbreken.

Embryonaal nest

Primair nest in
vogelhuisje

Secundair nest in boom

3. Opsporing- en Bestrijdingsmethodes

Opsporing van nesten

De opsporing van Aziatische hoornaar nesten gebeurt momenteel voornamelijk via het zenderen van werksters. De gevangen werkster krijgt een kleine zender omgeknoopt en vliegt daarmee terug naar het nest door het signaal dat de zender afgeeft kan de locatie van het nest worden bepaald.

Tot vorig jaar was het zenderen specialistisch werk waarvoor speciale apparatuur nodig was. In 2024 zijn kleinere zenders op de markt gekomen die via een app kunnen worden getraceerd. Deze zijn goedkoper, herbruikbaar en gebruiksvriendelijker waardoor vrijwilligers nu ook kunnen zenderen.

Bestrijding met stofzuiger

5.1.2.e de door ons ingehuurd bestrijder, verwijdert nesten met behulp van een industriële stofzuiger. Met de stofzuiger worden zoveel mogelijk hoornaars weggezogen, daarna wordt het nest in een grote bak geplaatst en, samen met de opgezogen hoornaars, 48 uur in de vriezer geplaatst. Zowel de hoornaars, als hun gebroed zijn dan dood.

Sinds het najaar van 2024 wordt er door een andere partij geëxperimenteerd met een industriële stofzuiger met extra lange pijp die het nest zelf ook (gedeeltelijk) opzuigt. Met deze methode heb je geen hoogwerker nodig voor de bestrijding van nesten in bomen. Het is nog onduidelijk hoe effectief deze methode daadwerkelijk is.

Bestrijding lanssysteem met diatomeeënaarde

Wanneer nesten te hoog hangen om met een hoogwerker en stofzuiger te kunnen bestrijden, wordt een speciale lans gebruikt. Met de lans wordt een gat in het nest geprikt en onder hoge druk diatomeeënaarde in het nest gespoten. De in het nest aanwezige hoornaars worden gezandstraald waardoor hun exoskelet zodanig wordt beschadigd dat ze sterven. Het nest wordt tot slot uit de boom gestoten en de restanten in de vriezer geplaatst.

Bestrijding gif

Er zijn middelen op de markt voor de bestrijding van wespennesten die ook gebruikt worden voor de bestrijding van Aziatische hoornaar nesten (zoals Permas-D). Het is verboden om deze middelen in de buitenruimte te gebruiken! Ze zijn bedoeld voor het gebruik in schuren of spouwmuren.

De door ons ingehuurd bestrijder gebruikt alleen gif als het nest niet op een andere manier kan worden bestreden en uitsluitend op de daarvoor wettelijke toegestane manier. Er zijn signalen dat andere bestrijders deze middelen niet altijd correct gebruiken en ook nesten in de buitenruimte behandelen met gif. Dit kan nadelige gevolgen hebben voor de natuur wanneer het gif in water terecht komt, of wanneer vogels de behandelde nesten openbreken op zoek naar voedsel.

4. Enkele aandachtspunten en nuanceringen

1. Gebruik voorjaarsvallen

Er is veel discussie rondom het gebruik van selectieve voorjaarsvallen. Dit zijn vallen die zo zijn ontworpen dat alleen de koningin van de Aziatische hoornaar gevangen wordt. Koninginnen van de Europese hoornaar zijn te groot om de val in te kunnen, andere insecten zijn klein genoeg om zelfstandig uit de val te kruipen.

Als provincie financieren we het gebruik van deze vallen niet. Reden hiervoor is dat er veel verschillende vallen in omloop zijn er nog geen eenduidig wetenschappelijk bewijs is voor de effectiviteit ten aanzien van bijvangst en effect op het aantal koninginnen dat een succesvol nest sticht.

2. Subsidiëren van zendersets

Imkerverenigingen zien graag dat de provincie de aanschaf van zendersets subsidieert. Dit doen we op dit moment nog niet, de mogelijkheden worden onderzocht.

3. Bestrijding nesten door imkers/vrijwilligers

Er zijn signalen dat imkers graag zelf secundaire nesten willen bestrijden. Vanuit de provincie wordt het zelf bestrijden van (secundaire) hoornaarnesten momenteel nog

niet aangemoedigd omdat het verwijderen van deze nesten specialistisch en gevaarlijk werk is. We gaan samen met de imkerij in overleg om te kijken hoe wij deze wens van imkers kunnen faciliteren binnen de veiligheidskaders die hiermee samenhangen. Denk bijvoorbeeld aan het opstellen van duidelijke richtlijnen voor het verwijderen van hoornaarnesten.

Datum
10 maart 2025
Documentnummer

4. Omvang nesten en nieuwe koninginnen

In de (social) media gaan veel verschillende getallen rond over de omvang van hoornaar nesten en het aantal koninginnen dat een nest produceert. Zo heeft Jan Frans Brouwers (50plus) het in zijn verzoek voor een themabijeenkomst over nesten met 2000 werksters die 500 koninginnen voortbrengen die elk een nieuw nest stichten. Dit ligt genuanceerder.

De omvang van een nest van de Aziatische hoornaar wordt mede bepaald door weersomstandigheden, het voedselaanbod en de koningin zelf. De omvang van nesten kan onderling dan ook sterk uiteenlopen.

Een nest produceert naar schatting 250-500 nieuwe koninginnen. Het sterftepercentage van de nieuwe koninginnen is hoog: 90-99% overleeft het niet. Een deel sterft in de winter en een ander deel sterft in het voorjaar als gevolg van de hevige onderlinge concurrentie (ze proberen elkaars nestjes over te nemen).

Weersinvloeden hebben ook invloed op het uiteindelijke aantal koninginnen dat een nieuw nest start. [Bron](#): Natuurpunt.be

Ondanks het hoge sterftepercentage kan de soort nog steeds snel in aantal toenemen, maar de redenatie dat elk onbestreden nest voor 500 nieuwe nesten zorgt is onjuist.

5. Effect Aziatische hoornaar op de bijenstand

Aangenomen wordt dat de Aziatische hoornaar een negatieve invloed kan hebben op een bijenvolk. Bijen worden gegeten door de Aziatische hoornaar en de aanwezigheid van Aziatische hoornaars kan voor extra stress onder het bijenvolk leiden. Hoe meer stress een bijenvolk heeft, hoe groter het risico op sterfte in de winter. Naast de Aziatische hoornaar zijn er echter verschillende andere stressfactoren voor honingbijen zoals de varroamijt en predatie door de Europese hoornaar en de Bijenwolf.

De daadwerkelijke effecten van de Aziatische hoornaar op honingbijen (en ook in relatie tot andere stressfactoren) zijn momenteel nog niet duidelijk. Er is nog geen harde wetenschappelijke data beschikbaar ([bron](#): kenniscentrum EIS).

Herziening exotenbeleid

1. Toelichting aanpak artikel 19-soorten

De provincie is verplicht om doeltreffende maatregelen te nemen om gevestigde unielijstsoorten (artikel 19) te beheersen.

Onder beheersingsmaatregelen vallen *“dodelijke of niet-dodelijke maatregelen om de populatie van een invasieve uitheemse soort uit te roeien, te beheersen of in te dammen, waarbij tegelijkertijd de gevolgen voor niet-doelsoorten en hun habitats tot een minimum worden beperkt”*

De te nemen beheersmaatregelen zijn evenredig met de gevolgen voor het milieu en afgestemd op de specifieke omstandigheden van de lidstaten. De maatregelen zijn gebaseerd op een kosten-batenanalyse en worden op basis van de risico-evaluatie en hun kosteneffectiviteit naar prioriteit gerangschikt. [Bron](#): Verordening Nr1143/2014

Voor veel wijdverspreide soorten geldt dat de kosten voor de (grootschalige) bestrijding niet in verhouding staan met de baten. Alleen op locaties waar het lokaal uitroeien een meerwaarde heeft voor de biodiversiteit (bijvoorbeeld in Natura 2000), kan lokale uitroeiing worden overwogen (door de provincie).

In de overige gevallen kunnen maatregelen worden genomen die bijdragen aan het beheersen of indammen van de populatie. Denk aan het uitwerken en naleven van protocollen en het beschermen van kwetsbare (nog niet besmette) gebieden door middel van compartimenten. Hierbij is het belangrijk om zoveel mogelijk belanghebbenden te betrekken die vanuit hun eigen verantwoordelijkheid te maken hebben met de aanpak van invasieve exoten. Hierin kan de provincie een faciliterende en coördinerende rol spelen.

Dit is ook de aanpak die we nu uitwerken met onze partners voor de Aziatische hoornaar. Daar waar het vanuit de biodiversiteit meerwaarde heeft om te bestrijden, bestrijdt de provincie nesten. Andere belanghebbenden bestrijding vanuit hun eigen verantwoordelijkheden, de Provincie faciliteert het proces. Momenteel is met circa de helft van de Brabantse gemeentes contact over de Aziatische hoornaar (NB: dit zijn gemeentes die hadden aangegeven op de hoogte te willen worden gehouden over de aanpak van de Aziatische hoornaar).

BR

BR

Datum

10 maart 2025

Documentnummer

BR

BR

BR

BR

BR

BR

BR

Datum

10 maart 2025

Documentnummer

BR

BR

1. Met deze incidentele middelen erbij, over hoeveel maanden is nu 'het geld op' ten aanzien van de bestrijding van de Aziatisch Hoornaar?

Dit is niet op voorhand te zeggen en is afhankelijk van:

- Het aantal nesten dat wordt opgespoord en gemeld.
  - Wat weer afhankelijk is van weersomstandigheden, de mate waarin gezocht wordt, bewustwording bij publiek etc.
- Het aantal (voorjaars)nesten die door vrijwilligers worden verwijderd

We willen inzetten op het zoveel mogelijk opsporen en verwijderen van voorjaarsnesten. Die zijn vaak eenvoudiger en dus goedkoper te verwijderen. Elk bestreden voorjaarsnest betekent een secundair nest minder.

2. Verhogen andere provincies, en Vlaanderen, nu ook de inzet op de Aziatische Hoornaar?

BR

5.2.1

Elke provincie maakt een eigen afweging over de wenselijke inzet. Globaal gezien zetten de noordelijke provincies nog in op het zoveel mogelijk verwijderen van nesten omdat daar de aantallen beperkt zijn. In de Zuidelijke provincies wordt overwogen om de *provinciale* inzet af te bouwen.

In Zeeland wordt als eerste provincie de inzet afgebouwd:

De afgelopen jaren zijn alle gemelde nesten waar mogelijk in opdracht van Provincie Zeeland verwijderd. Sinds vorig jaar werkt Provincie Zeeland aan een gefaseerde afbouw van de nest bestrijding. In 2025 is er nog een ruim budget aanwezig voor het verwijderen van gemelde nesten. In 2026 zal dit bedrag een stuk kleiner zijn en kan er maar een klein aantal nesten verwijderd worden. Deze gefaseerde afbouw creëert tijd voor andere overheden en belanghebbenden om indien nodig een plan te maken. Andere overheden kunnen naar eigen verantwoordelijkheid de bestrijding van nesten oppakken. Het is een eigen keuze om hier actief een rol in op te pakken. Het lokaliseren van nesten en selectieve vallen worden beide niet vergoed vanuit Provincie Zeeland.

Vlaanderen heeft in Mei 2024 een beheerregeling vastgesteld voor de Aziatische hoornaar. Hierin is opgenomen dat de verantwoordelijkheid voor het beheer of de bestrijding van de Aziatische hoornaar bij de eigenaar of beheerder van het terrein ligt. In die zin is de bestrijding van Aziatische hoornaar niet anders dan die van andere overlast gevende soorten. Daarnaast wordt ook gesteld dat de de impact van

de hoornaar groot genoeg is, dat er tussenkomst mag worden verwacht van de bevoegde instanties (agentschap Natuur en bos/ agentschap Landbouw en zeevisserij) door het nemen van een coördinerende rol, facilitering van opleiding professionele verdelgers etc.

Het beheerdoel is “nesten maximaal te verdelgen teneinde de negatieve gevolgen voor de biodiversiteit, economie of volksgezondheid tot een minimum te beperken”

3. De keuze dat de Provincie nesten van de Aziatische Hoornaar bestrijdt daar waar een concreet risico is voor de biodiversiteit begrijpelijk. Maar hoe meet en weeg je dat? Noch de hoornaar, noch de bij of hommelt beperkt zich qua leefgebied.

Dit zal verder moeten worden uitgewerkt in samenwerking met de betrokken belanghebbenden.

Vanuit de provincie wordt een opdracht voorbereid aan kenniscentrum EIS om de leefgebieden in kaart te brengen voor wilde bestuivers die op de rode lijst staan. Dit zijn de meest kwetsbare soorten waarvoor de Aziatische hoornaar een risico vormt.

Aziatische hoornaars zijn opportunisten, zij vangen wat het meest voor handen is. Om die reden willen we de leefgebieden waar de concentratie van zeldzamere (rode lijst) soorten het grootst is, in beeld brengen.

Werksters van de Aziatische hoornaar jagen doorgaans binnen een straal van 1 a 2 km vanaf het nest. Hier zal rekening mee moeten worden gehouden bij de bestrijding van nesten.

4. Wat gaan gemeenten doen aan de bestrijding van de Aziatische Hoornaar? Wat is daarover afgesproken tussen provincie en gemeenten?

Hierover zijn nog geen concrete afspraken gemaakt. Daarvoor is dit overgangsjaar bedoeld. Wij gaan met belanghebbenden, waaronder de gemeentes, om tafel om afspraken te maken over een gezamenlijke aanpak. Uiteindelijk is het aan elke gemeente om zelf de (politieke) keuze te maken.

We hebben €111.000,- gereserveerd voor de aanpak van de Aziatische hoornaar. Een deel is bedoeld voor de bestrijding van nesten die een bedreiging vormen voor de biodiversiteit, een ander deel is bedoeld voor uitwerking van een gezamenlijke aanpak. Dit kan bijvoorbeeld worden ingezet voor de aanschaf van zendersets om hoornaarnesten op te sporen of het uitwerken van communicatiemateriaal (folders/kennisdagen etc).

BR

Datum

10 maart 2025

Documentnummer

BR

BR

Datum

10 maart 2025

Documentnummer

BR

8. Een drietal entomologen van het EIS Kenniscentrum Insecten, pleitten recent in het vakblad voor entomologen voor intensiever

inzetten op waarnemingen en registraties. Mist in het plan. *Kan GS hier wat mee?*

Datum
10 maart 2025
Documentnummer

Ik weet niet om welk vakblad dit gaat. Wel snap ik de inzet op waarnemingen: zonder waarnemingen weten we niet waar nesten zich bevinden en hoe de populatie zich ontwikkeld (verspreiding/aantalsontwikkeling).

Een goede voorlichting vormt de basis voor het krijgen van meer en betere waarnemingen. In samenspraak met de betrokken partijen wordt een gedeelde communicatieaanpak geformuleerd waarbij we naast inkers en natuurliefhebbers ook de bewustwording onder het grotere publiek willen vergroten. Bijvoorbeeld door middel van het beschikbaar stellen van folders of advertenties in (lokale) bladen.

BR
BR
BR
BR
BR
BR
BR

BR
BR
BR
BR
BR
BR
BR
BR
BR
BR
BR
BR
BR
BR

BR
BR
BR
BR
BR
BR

10. De bestrijdingsmethode, is die altijd biodiversiteitvriendelijk? Is dit goed gebord in de opdrachten aan derden?

Ja dit is geborgd. De provincie heeft het beleid om daar waar mogelijk gifvrij te werken. De door ons ingehuurd bestrijder maakt gebruik van natuurvriendelijke methodes. Het grootste deel van de nesten wordt gifvrij verwijderd.

Nesten binnenshuis worden indien mogelijk met een gifvrije methode bestreden. Indien dit niet mogelijk is, dan wordt gebruik gemaakt van insecticiden die wettelijk zijn toegestaan voor gebruik binnenshuis. Buitenshuis mag en wordt dit middel niet door de door ons ingehuurde bestrijder ingezet.

Daarnaast adviseren wij gemeentes en particulieren er alert op te zijn dat het gebruik van gif buitenshuis niet is toegestaan. De provincie heeft hier echter geen handhavende rol.

Datum

10 maart 2025

Documentnummer

Bijlagen

1. C2351771 Concept herziening Plan van Aanpak Invasieve exoten 2025-2027_Concept
2. C2351771 PS Statenmededeling herziening exotenbeleid
3. Tussenevaluatie exotenbeleid
4. Voorstel aanpak Aziatische hoornaar

Datum

10 maart 2025

Documentnummer

Datum

10 maart 2025

Documentnummer